

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА “ОТИЧЕНКО ТА ФЕДЩЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ”

(Заяви № 1755/05 та № 25912/06)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

12 березня 2009 року

Це рішення стане остаточним відповідно до умов пункту 2 статті 44 Конвенції. Текст рішення може зазнати редакційної правки.

У справі «Отиченко та Федіщенко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *Голова*,

Райт Маруст (Rait Maruste),

Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),

Марк Віллігер (Mark Villiger),

Мириана Лазарова-Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),

Здравка Калайджиева (Zdravka Kalaydjieva), *судді*,

Станіслав Шевчук (Stanislav Shevchuk), *суддя ad hoc*,

та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,

після обговорення за зачиненими дверима 17 лютого 2009 року,

вносить таке рішення, що було прийняте в той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена за двома заявами (№ 1755/05 та 25912/06), поданими проти України до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянками України пані Наталією Юрїівною Отиченко та Валентиною Володимирівною Федіщенко (далі — заявниці) 30 грудня 2004 року та 14 червня 2006 року відповідно.

2. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — п. Ю. Зайцевим.

3. 11 вересня 2007 року Суд вирішив надіслати скарги заявниць за пунктом 1 статті 6 Конвенції Уряду. Відповідно до положень пункту 3 статті 29 Конвенції він також вирішив розглядати питання щодо прийнятності та суті заяви одночасно.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

A. Пані Отиченко

4. Заявниця народилась у 1962 році та на даний час проживає у місті Севастополі Автономної Республіки Крим, Україна.

5. Згідно з матеріалами справи вона працювала в управлінні житлово-комунального господарства «Котельниково», у комунальному підприємстві, засновником та власником якого є сільська рада. Трудовий договір був підписаний між заявницею і сільською радою. В подальшому заявниця звільнилась.

6. 16 грудня 2002 року Красногвардійський районний суд АРК присудив заявниці 3151 грн 25 коп.¹ заборгованості із заробітної плати та інших виплат, належних їй до сплати колишнім роботодавцем.

7. Це рішення набрало законної сили, та 30 січня 2003 року державна виконавча служба відкрила виконавче провадження для виконання цього рішення. Згідно з твердженнями Уряду в ході цього провадження заявниці було сплачено в цілому 375 грн 97 коп. В свою чергу, заявниця зазначила, що не отримала ніяких виплат за рішенням суду.

8. У вересні 2003 року заявниця звернулась з іншим позовом до колишнього роботодавця з метою стягнення додаткової компенсації заборгованості із заробітної плати. 1 лютого 2005 року суд відхилив її позов. Заявниця не оскаржила це рішення до суду.

9. 15 грудня 2004 року виконавче провадження було зупинено через відсутність коштів у підприємства-боржника. Заявниця не оскаржила це рішення до національних судів; повторно не подала виконавчий лист до державної виконавчої служби.

10. 26 січня 2006 року Господарський суд АРК виніс постанову про відкриття ліквідаційної процедури щодо підприємства-боржника. Це провадження було зупинено 26 лютого 2007 року, та підприємство було вилучено з відповідного державного реєстру. Заявниця не звернулась з заявою до суду про визнання її кредитором у справі про банкрутство підприємства-боржника.

11. Рішення від 16 грудня 2002 року залишається невиконаним.

¹ Приблизно 596,77 євро.

В. Пані Федіщенко

12. Заявниця народилась у 1953 році та проживає в селі П'ятихатки, Дніпропетровська область, Україна.

13. 11 квітня та 1 жовтня 2003 року П'ятихатський районний суд Дніпропетровської області присудив заявниці 1705 грн 14 коп. та 570 грн 41 коп.² відповідно заборгованості із заробітної плати, належну до виплати колишнім роботодавцем комунальним підприємством водопровідноканалізаційного господарства м. П'ятихатки, засновником, власником і керівником якого є міська рада.

14. Ці рішення набрали законної сили, і 30 квітня 2003 року та 30 березня 2004 року відповідно державна виконавча служба відкрила провадження щодо їх виконання.

15. Заявниця скаржилась до різних органів державної влади щодо тривалого невиконання рішень, винесених на її користь, але безуспішно.

16. 15 травня 2007 року заявниці було сплачено присуджені суми.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

17. Загальні положення національного законодавства щодо виконання судових рішень зазначені у рішенні від 27 липня 2004 року у справі «Ромашов проти України» (№ 67534/01, пп. 16–19).

18. Положення Цивільного кодексу від 18 липня 1963 року (втратив чинність 1 січня 2004 року) та Цивільного кодексу від 16 січня 2003 року (що набрав сили 1 січня 2004 року) щодо відповідальності власника за зобов'язанням юридичної особи викладено в справі «Михайленки та інші проти України» (*Mukhaylenky and Others v. Ukraine*), № 35091/02, пп. 25–26, ЕСПЛ 2004-ХІІ).

19. Стаття 143 Конституції України передбачає:

«Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; ... утворюють, реорганізують та ліквідують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю;...»

20. Стаття 31 Закону України «Про власність» від 1991 року (втратив чинність згідно з Законом України від 27 квітня 2007 року) передбачає, що до державної власності в Україні належать загальнодержавна власність і власність адміністративно-територіальних одиниць (комунальна власність).

ЩОДО ПРАВА

СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

21. Листом від 27 грудня 2004 року Міністерство юстиції України, проаналізувавши чинне законодавство, зазначило, *inter alia*, що державна власність та комунальна власність є різними формами власності.

22. Стаття 78 «Комунальні унітарні підприємства» Господарського кодексу України (чинний з 1 січня 2004 року) зазначає, що комунальні унітарні підприємства утворюються компетентним органом місцевого самоврядування і входять до сфери його управління. Комунальні унітарні підприємства закріплюються на праві господарського відання (для комунальних комерційних підприємств) або по праву оперативного управління (для комунальних некомерційних підприємств). Комунальне унітарне підприємство очолює керівник підприємства, що призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство, і є підзвітним цьому органу.

I. ОБ'ЄДНАННЯ ЗАЯВ

23. Суд вважає, що згідно з пунктом 1 правила 42 Регламенту Суду заяви має бути об'єднано з огляду на спільне фактичне та юридичне підґрунтя.

24. Заявниці скаржились на невиконання органами державної влади рішень, винесених на їх користь.

Суд розглядатиме скарги за пунктом 1 статті 6 Конвенції, що передбачає наступне:

«Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом, ..., який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...»

² Приблизно 305,93 євро та 94,23 євро.

А. Щодо прийнятності

25. Посилаючись на положення національного законодавства (серед іншого, на Цивільні кодекси від 1963 року та 2003 року, Закон України «Про власність» від 1991 року та Закон України «Про місцеве самоврядування» від 1997 року), Уряд стверджував, що не несе відповідальності за борги комунальних підприємств. Зокрема, Уряд зазначив, що підприємства-боржники мали повний фінансовий контроль над власністю, яку було їм передано місцевою владою, що їх заснувала, та отримували прибуток від цієї власності. Далі Уряд вказував на те, що підприємства-боржники в своїй господарській діяльності не залежали від держави (наприклад, вони мали свій баланс, рахунки в банках; ці підприємства-боржники не фінансувались з державного бюджету). В подальшому Уряд стверджував, що пані Отиченко не вичерпала всі національні засоби юридичного захисту згідно з пунктом 1 статті 35 Конвенції. Зокрема, він стверджував, що вона не використала можливість бути зареєстрованою як кредитор щодо неплатоспроможності та в процесі ліквідації підприємства-боржника та не оскаржила бездіяльність ліквідаційної комісії до відповідного Господарського суду або не звернулася до будь-якого національного суду зі скаргою на дії державної виконавчої служби, щоб оскаржити стверджуване неналежне виконання рішення, винесеного на її користь.

Уряд також оскаржував статус жертви пані Федіщенко, оскільки присуджену їй суму вже було сплачено 15 травня 2007 року.

26. Суд нагадує, що держава несе відповідальність за борги державних підприємств, що належать та підконтрольні місцевим органам влади, так само як і за борги державних підприємств (див., *mutatis mutandis*, «Александрова проти Росції» (*Aleksandrova v. Russia*), № 28965/02, пп. 17 та 18, рішення від 6 грудня 2007 року). В зв'язку з цим Суд зазначає, що підприємства-боржники у справах заявниць були комунальними підприємствами, тому вони належали та були підконтрольними місцевій владі (див. пп. 5 та 13 відповідно), за дії та/або бездіяльність яких відповідальність несе держава. Отже, Суд відхиляє заперечення Уряду.

27. Що стосується зауважень Уряду на те, що пані Отиченко не вичерпала всі національні засоби юридичного захисту, Суд зазначає, що подібні зауваження вже було відхилено в багатьох рішеннях, винесених Судом (див. «Сокур проти України» (*Sokur v. Ukraine*), № 29439/02, рішення від 16 грудня 2003 року; «Сичов проти України» (*Sychev v. Ukraine*), № 4773/02, пп. 42–46, 11 жовтня 2005 року, та «Трихліб проти України» (*Trykhliv v. Ukraine*), № 58312/00, пп. 38–43, 20 вересня 2005 року). Суд вважає, що ці заперечення має бути відхилено з тих самих підстав.

28. Оскільки Уряд заперечує щодо статусу жертви пані Федіщенко, Суд зазначає, що той факт, що рішення були виконані, не позбавляє заявницю статусу жертви в період, коли ці рішення залишались невиконаними (див. вищевказану справу «Ромашов проти України», пп. 26–27). Отже, Суд відхиляє заперечення Уряду.

29. Суд зазначає, що заяви заявниць не є очевидно необґрунтованими у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вони не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, Суд визнає їх прийнятними.

В. Щодо суті

30. В своїх зауваженнях щодо суті вимог заявниць Уряд стверджував, що не було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

31. Заявниці не погодились з таким твердженням.

32. Суд зауважує, що рішення, винесені на користь заявниць, залишалися невиконаними щонайменше п'ять років та один місяць.

33. Суд повторює, що вже всатовлював порушення пункту 1 статті 6 Конвенції в подібних справах (див., серед інших рішень, «Кучеренко проти України» (*Kucherenko v. Ukraine*), № 27347/02, п. 25, 15 грудня 2005 року).

34. Уважно дослідивши наявні матеріали, Суд вважає, що Уряд не навів жодного факту чи аргументу, здатного переконати Суд дійти іншого висновку у даній справі.

35. Таким чином, мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо тривалого невиконання рішень, винесених на користь заявниць.

ІІІ. ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

36. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

37. Пані Отиченко вимагала відшкодування боргу за рішенням, винесеним на її користь. Вона також вимагала, щоб суму за рішенням було перераховано згідно з показником інфляції, хоча вона не вказала суми. В подальшому заявниця вимагала 50 000 грн³ відшкодування моральної шкоди.

38. Пані Федіщенко вимагала 5000 грн⁴ відшкодування моральної шкоди.

39. Уряд стверджував, що ці вимоги завищені та безпідставні.

40. По-перше, Суд вважає, що Уряд мав би сплатити пані Отиченко несплачений за рішенням борг у вигляді компенсації матеріальної шкоди. Далі він відхиляє вимогу пані Отиченко як безпідставну (див., серед іншого, «Максиміха проти України» (*Maksimikha v. Ukraine*), № 43483/02, п. 29, 14 грудня 2006 року).

41. Далі Суд вважає, що заявниці зазнали моральної шкоди через виявлені порушення. Оцінюючи на засадах справедливості, Суд присуджує пані Отиченко 2600 євро та пані Федіщенко 700 євро з цього приводу.

Б. Судові витрати

42. Пані Отиченко вимагала 500 доларів США судових витрат, яких вона зазнала під час національного провадження. Вона не надала будь-яких документів, що підтверджують цю вимогу.

43. Уряд оскаржив цю вимогу як безпідставну.

44. Суд нагадує, що для включення витрат у суму, присуджену відповідно до статті 41, має бути встановлено, що ці витрати були необхідними і фактично понесеними з метою запобігти порушенню або отримати відшкодування за встановлене порушення Конвенції, а також якщо сума витрат була розумною (див., серед багатьох інших рішень, «Нільсен та Йонсен проти Норвегії» (*Nilsen and Johnsen v. Norway*), [GC], по. 23118/93, п. 62, ECHR 1999-VIII).

45. Суд вважає, що ці вимоги не були дотримані у цій справі. Зокрема, він зазначає, що вимога пані Отиченко не є обґрунтованою, не містить жодних уточнень щодо її складових. Отже, він відхиляє цю вимогу.

С. Пеня

46. Суд вважає належним призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Вирішує об'єднати заяви.

2. Оголошує заяви прийнятними.

3. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

4. Постановляє, що:

(а) протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити:

i) несплачений борг за рішенням від 16 грудня 2002 року, винесеним на користь пані Отиченко;

ii) 2600 (дві тисячі шістсот) євро пані Отиченко та 700 (сімсот) євро пані Федіщенко відшкодування моральної шкоди плюс будь-який податок, який може бути стягнуто з цих сум. Ці суми має бути конвертовано у національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

³ Приблизно 7370,94 євро.

⁴ Приблизно 737,09 євро.

(b) що зі впливом зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на вищезазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, плюс три відсоткових пункти.

5. Відхиляє решту вимог заявниць щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено у письмовій формі 12 березня 2009 року згідно з пунктами 2 та 3 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
(Claudia Westerdiek)
Секретар секції

Пеер ЛОРЕНЦЕН
(Peer Lorenzen)
Голова секції